

E. Arefieva

UPDATE OF THE CULTURAL-HISTORICAL POTENTIAL OF POLYVOICES IN CHORAL PERFORMANCE AS AN ENVIRONMENTAL GUIDELINE

Introduction. The ecological categorical imperative of cultural creation prompts the reflection on the entire corpus of meta-ecological issues in art. **The aim** of the article is to determine the phenomenon of the ecosystem approach to the actualization of partes singing in modern choral performance. **Research methodology** is presented with comparative and systematic approaches, which makes it possible to carry out a comparative analysis of monophonic and part singing as sources of modern choral performance. **Research results.** The ecological categorical imperative of cultural creation prompts us to comprehend the entire body of meta-ecological issues of art. The prefix "meta" presents two dimensions of cultural ecosystems: "post-natural", the actual cultural dimension, and "meta" describes the universal dimension of cultural creation, in particular the paradigm of metaecology as a universal reflective instruction. A wide field of performing paradigms is being formed, which unfold in the space of both self-sufficient artistry, the personification of performing skill, and a large layer of symbiosis of performing skill, which combines the potential of communicative inversions and at the same time a reconstructive space where they try to repeat or simulate the performing skill of local bands. **Discussion** The actualization of metaphysical origins in art is not a one-dimensional process, it requires polyphonic, polystructural, polycomponent and polykinetic procedural integrity of the modulation of the artistic image. **Conclusions.** The symbiosis of monophonic and partes singing is implicitly formed as a correlation between the extensive and intensive metrics of sound production. The vertical of the main voice-mode is formed. The musical fabric of the choral performance is transformed, becomes composite. The newest genres of instrumental music are being formed: sonata, symphony, suite, concert.

Keywords: music as an ecosystem, choral art, etoreconstruction, monophonic and partes singing.

DOI: 10.18372/2412-2157.40.19341

УДК 37.015:572:316.77 (045)

Г. М. Кleshня

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ДІДЖИТАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ:
АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Національний авіаційний університет
e-mail: svanna@ukr.net;
ORCID ID: 0000-0001-6989-6392

Анотація. У статті досліджується вплив на формування людини у діджиталізованому суспільстві в контексті трансформації процесів комунікації в освітньому середовищі. Здійснено аксіологічний та праксеологічний аналіз наслідків трансформації освітньої комунікації у процесі діджиталізації суспільства. Обґрунтовується думка, що саме освітні комунікації є найбільш значущими з-поміж інших видів комунікації в процесі формування особистості. Показано, що діджиталізація охопила всі сфери буття суспільства, суттєво вплинувши на комунікаційні процеси, які тепер значною мірою залежать від Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Останні стали невід'ємною складовою комунікативного простору, відкриваючи нові шляхи для взаємодії між викладачами та студентами, надаючи безпрецедентний доступ до знань. У той же час діджиталізація здійснює зворотній вплив на характер комунікацій, знеособлюючи спілкування.

Ключові слова: цифрова освіта, діджиталізоване суспільство, цифрова людина, інформаційно-комунікаційні технології, освітня комунікація, комунікативна компетентність, світогляд, природа людини.

Вступ

Актуальність дослідження освіти у діджиталізованому суспільстві пов'язана з тим, що цифрові технології пронизують усі рівні освіти – від дошкільного виховання, шкільних аудиторій до закладів вищої освіти. Вимогою часу стає формування в учнів і студентів цифрових компетентностей, незалежно від фахової приналежності.

У ході формування інформаційного суспільства виникає нова культура, яка за своїми характеристиками відповідає назві «цифрова». Цифрова компонента в структурі суспільства у сукупності створює «діджитал інтелект», який є пріоритетом у розвитку технологічної галузі та інтелектуального суспільства. Діджиталізація, як глобальна тенденція сучасності, впливає на соціокультурні аспекти суспільства. Зростання використання соціальних мереж, цифрових медіа та інших онлайн-платформ призводить до змін у способах спілкування, сприйняття інформації та формуванні ідентичності. Крім того, діджиталізація сприяє розвитку нових культурних явищ, таких як цифрові види мистецтва, віртуальна реальність у сфері розваг та освіти, інтерактивні медійні проекти тощо. Це відкриває нові можливості для творчості,

вираження ідей та співпраці у сфері мистецтва і культури. В такий спосіб, діджиталізація здійснює вплив на всі сфери суспільства, трансформуючи їх та змінюючи форми взаємодії між людьми, спільнотами та установами. Цей відчутний вплив відбувається також в освітній сфері.

Діджиталізація – це, перш за все, явище, яке має динамічний характер. Ми можемо говорити про діджиталізацію суспільства як про послідовну трансформацію соціокультурного коду, об'єднану загальним вектором розвитку. Сучасний етап стрімкого розвитку цифрових технологій став фундаментом для численних інтеграційних змін у системі суспільної комунікації. Впровадження Інтернету та мобільних пристроїв дало змогу людям підтримувати постійний зв'язок, незалежно від відстані чи часу, що ознаменувало початок ери діджиталізації. Цей етап не лише спростив обмін інформацією, а й став передвісником глобальних перетворень у соціальних інститутах та розвитку суспільства загалом. Інноваційні цифрові технології – штучний інтелект, віртуальна реальність, 3D-друк, BIG DATA та інші – справляють тектонічний вплив на сучасне життя. Вони не просто змінюють методи навчання чи комунікації, а трансформують основи

формування світогляду та особистісного розвитку. Ці технології дають можливість по-новому сприймати інформацію, а також створювати нові підходи до вирішення різноманітних завдань. Отже, діджиталізація несе кардинальні зміни у всі сфери суспільства, впливаючи на його майбутній вектор розвитку.

Термін «діджиталізація» широко використовується в сучасних дослідженнях, хоча його трактування є предметом численних наукових дискусій. Вагомий внесок у розуміння терміну «діджиталізація» зробили американські вчені, які і запропонували концепцію цифрової економіки як нового типу формування і розвитку господарських відносин у суспільстві. Термін «діджиталізація» походить від слова «digitalization», що перекладається як оцифрування. Значний внесок у осмислення впливу діджиталізації на освітній процес зробили вітчизняні науковці у галузі педагогіки, зокрема: В. Биков, А. Гуржій, М. Кириченко, В. Кремень. Аргументували соціально-культурну сутність інформатизації та її вплив на систему освіти: І. Варжанський, Г. Жосан, В. Залізко, А. Малахов та інші. Досліджували проблеми діджиталізації освітнього процесу: І. Кисла, Н. Меджибовська та ін. (Сущенко, Андрющенко 2022, 147). Незважаючи на численні наукові праці з дослідження діджиталізації, її впливу на освітній процес та суспільство, проблеми зміни у формуванні особистості в умовах нових комунікаційних процесів у системі освіти залишаються актуальними.

Мета статті – філософське осмислення трансформації освітньої комунікації в діджиталізованому суспільстві.

Методологія дослідження

Методологією дослідження виступили загальнофілософські методи – аналізу і синтезу, узагальнення, структурно-функціонального аналізу, а також антропологічний та аксіологічний підходи, що дозволило продемонструвати трансформацію освітньої комунікації та окреслити її вплив на формування людини у діджиталізованому суспільстві.

Результати дослідження

У середині 90-х років ХХ ст. в соціумі починає домінувати комунікативна (дискурсивна) парадигма, яка, на думку низки філософів, репрезентує методологічний поворот від класичної парадигми філософії свідомості до посткласичної парадигми філософії комунікації. Ідеї філософії комунікації були закладені в практичній філософії, презентованій працями Карла-Отто Апеля, Юргена Габермаса, Дітріха Бюлера. Саме в комунікації, як у дискурсивному середовищі, де виявляється практичний розум («здоровий глузд») людини, індивіди можуть спільно обговорювати, обґрунтовувати різноманітні норми та цінності співжиття, досягати взаєморозуміння (Апель, Ермоленко 1999, 3). У такий спосіб, можна зробити висновок, що мовленнєво-комунікативна діяльність є конститутивною і щодо цілераціональної діяльності, і щодо пізнання об'єктивного світу.

Комунікативний концепт є одним із засадничих у освітній діяльності. Звісно, складно собі уявити освітній процес поза комунікацією. Засобом комунікації здійснюється передача знань, контролюється рівень та якість їхнього засвоєння тощо. Комунікація є також умовою особистісного, індивідуального буття, адже визначає можливість існування та реалізації людської сутності. У комунікативних практиках реалізується не лише процес навчальної діяльності, а й відбувається розвиток і саморозвиток суб'єктів навчання, формується особистість тощо.

Сучасне високотехнологічне суспільство вимагає відповідного рівня цифрової освіти, яка здатна формувати людину з розвиненим інтелектом, широким світоглядом і свідомістю. Як зазначали автори дослідження «Діджиталізація комунікативного простору та комунікативної особистості: трансформація суспільства, економіки, людини», «діджиталізація комунікативного простору – це процес переходу від традиційних методів комунікації до використання цифрових технологій та платформ. Цей процес суттєво трансформує всі аспекти суспільства, економіки та особистого життя людини в сучасну цифрову еру» (Воронкова, Нікітенко 2024, 27). Справді, діджиталізація комунікаційного простору дозволяє освіті стати більш інтерактивною та гнучкою, відкриваючи доступ до нових способів навчання, які враховують різні рівні знань та різноманітні потреби учнів. Натомість переваги діджиталізації містять також можливість доступу до навчальних матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці, що дозволяє учням самостійно обирати темп і спосіб навчання. Крім того, завдяки аналізу BIG DATA можна адаптувати освітні програми під індивідуальні потреби кожного учня, що робить навчання більш ефективним і персоналізованим. У результаті, цифровий світ не лише змінює процес навчання, але й формує культуру, в якій кожна людина має змогу творчо розвиватися в новому для себе напрямку. Отже, діджиталізація – це не просто трансформація в окремих технічних напрямках. Це кардинальна зміна всього освітнього та суспільного ландшафту, що вимагає від нас нових навичок, знань, готовності до змін тощо.

Дослідження особливостей виникнення та розвитку процесів діджиталізації безпосередньо пов'язано з історичними особливостями становлення сучасного суспільства, поступово його трансформацією під впливом значної кількості чинників різної природи. Таке суспільство потребує нових підходів до навчання, які дозволять швидко адаптуватися до змін і використовувати цифрові технології для постійного розвитку. Активний розвиток саме інформаційних технологій став основою подальшого виникнення таких процесів, що сприяло поглибленню їхньої дії на функціонування всіх сфер суспільства.

На думку науковців, широкомасштабна інтеграція в освітній процес ІКТ, що забезпечить доступність до більш інформаційно ємного освітнього контенту, сприятиме розвитку як самостійності здобувачів освіти, так і їхніх природних задатків, обдарувань, життєвих інтересів. Це, своєю чергою, створить

умови для реалізації принципу людиноцентризму та педагогічного закону зв'язку складності і самостійності в освіті (за яким вищий за складністю освітній рівень потребує прояву більшої самостійності в його опануванні). Здобувачі зможуть овоювати конкурентоспроможну освіту та водночас бути конкурентно самодостатніми, адаптивними і креативними. У такий спосіб формуватиметься ключова компетентність – здатність навчатися упродовж життя, яка вже зараз значно актуальніша порівняно з навченістю наперед, на все життя (Биков, Буров 2019, 167-168). За теорією учених В. Бикова й О. Бурова, які досліджували цифрову трансформацію освіти і науки, цілі навчання докорінно змінилися. Як зазначають автори, «нині це щось більше, ніж просто знання і нові можливості. Новою валютою (цінністю) стали навички (skills) або компетентності. Ми не можемо придбати так звані «соціальні навички» (soft skills), просто переглядаючи відео і беручи участь у вікторинах. Нова парадигма цифрового навчання вимагає перегляду традиційних підходів» (Биков, Буров 2020, 13).

На зазначені тенденції вказують також філософи В. Воронкова та В. Нікітенко, які зазначають, що «віс революційні зміни, які ми спостерігаємо зараз, свідчать про те, що цифрова революція створює радикально нові підходи, які змінюють спосіб взаємодії та співпраці між окремими людьми та інституціями. Цифрові платформи значно зменшують операційні та інші витрати, що неминуче виникають, коли індивіди чи організації спільно використовують ресурси або надають певні послуги. Глобальна трансформація відображає точки докорінних технологічних зламів та їх соціальний вплив» (Воронкова, Нікітенко 2023, 22). З огляду на стрімке поширення різних форм неформального навчання як одного з основних сегментів безперервної освіти у світовій освітній практиці, активно впроваджується визнання неформальної освіти, заохочення розвитку різних форматів онлайн-навчання та запровадження програм із розвитку цифрових компетентностей як учнів, так і викладачів. Також активно розробляються та впроваджуються в навчальні плани педагогічних ЗВО курси, що розвивають компетенції у сфері неформальної освіти.

Розвиток економіки, заснованої на знаннях, і безперервний процес інновацій призводять до прискорених змін на ринку праці та вимагають від людей уміння швидко адаптуватися до мінливих соціально-економічних умов і бути готовими розвивати свої знання та навички впродовж усього життя. Це створює нові виклики для виробників і користувачів освітніх послуг, а також для системи освіти загалом. Основними викликами для сучасної освіти є:

- всеосяжна комп'ютеризація;
- прискорене зростання знань;
- динамічні зміни в необхідних професійних навичках і компетенціях.

Відповідь на ці виклики потребує створення та застосування інноваційних форм організації та засобів освіти, оновлення її змісту для вирішення низки важливих завдань, таких як: розвиток здатності до самостійного навчання та пошуку інформації;

оволодіння цифровою грамотністю; розвиток критичного мислення; готовність до опанування нових компетентностей.

Використання новітніх технологій в освіті постійно зростає в усьому світі. Якщо у 2014 році світовий ринок онлайн-освіти оцінювали у 165,36 млрд. доларів США, то до 2022 року очікувалося його зростання до 243,8 млрд. доларів США. (Global E-Learning Market Outlook (2014-2022) [Electronic resource], 2015). Важливими факторами, що сприяють зростанню ринку онлайн-освіти, є гнучкість навчання, низька вартість, доступність, швидке зростання кількості користувачів Інтернету тощо. У 2018 році понад 900 університетів запустили загалом 11,4 тисячі онлайн-курсів і залучили до них 101 мільйон користувачів по всьому світу. У тому ж році онлайн-платформи Coursera, edX, FutureLearn і XuetangX оголосили про запуск дипломних онлайн-програм, що дають можливість отримати ступень магістра або бакалавра. Більшість університетів у розвинених країнах, які створюють масові онлайн-курси, почали видавати своїм студентам кредити після закінчення навчання. Впровадження електронних підручників також стало важливим напрямом впровадження новітніх технологій в освітній процес. Просте надання доступу до електронних копій традиційних паперових підручників, як це практикувалось раніше, вже далеко не завжди є достатнім рішенням.

Прискорення темпів прирощення знань – ще один важливий чинник, що визначає необхідність впровадження інноваційних форм освіти та повноцінної реалізації концепції «навчання впродовж усього життя», що є одним із найважливіших трендів сучасної освіти. Він дає змогу людям адаптуватися й розвивати свої компетенції та професійні навички відповідно до стрімких змін в економіці, технологіях і на ринку праці.

Така модель включає наступні підсистеми:

- формальну, неформальну та інформальну освіту (залежно від ступеня інституціоналізації);
- електронну освіту (е-освіту) – форму навчання, що здійснюється виключно з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- дистанційне навчання (може бути асинхронним, діятиме в роздільному режимі часу і передбачає створення дистанційних курсів, вебінарів тощо із застосуванням аудіовізуальних засобів);
- онлайн-навчання (зазвичай синхронне, передбачає створення віртуальних класів, через які здійснюється освітній процес);
- змішане навчання (комбінація форм традиційного, дистанційного та онлайн-навчання).

За останні 55 років у країнах з розвинутою економікою спостерігалось стійке скорочення кількості робочих місць, що вимагають рутинної ручної роботи. Натомість, навпаки, зростає попит на кваліфікованих фахівців, здатних виконувати нетривіальну аналітичну роботу, на професіоналів із розвиненими комунікативними навичками. У доповіді Всесвітнього економічного форуму «Майбутнє робочих місць» за 2018 рік було оприлюднено низку компетенцій, що будуть затребувані у 2022 році.

«1) Аналітичне мислення та інновації.

- 2) Стратегії активного навчання та викладання.
- 3) Креативність, оригінальність та ініціативність.
- 4) Технологічний дизайн і програмування.
- 5) Критичне мислення та аналіз.
- 6) Комплексне розв'язання проблем.
- 7) Міркування, розв'язання проблем та ідеї.
- 8) Системний аналіз та оцінка» (The Future of Jobs Report, 2018 [Electronical resource]).

Крім того, на сучасному ринку праці, особливо на позиціях керівників середньої та вищої ланки, затребуваними є так звані «м'які навички», що не належать до суто професійних компетенцій, а постають у вигляді набору надпрофесійних неспеціалізованих навичок, таких як відповідальність, управління часом, робота в команді, критичне мислення, лідерство та соціальний вплив, емоційний інтелект, гнучкість, адаптивність тощо.

Звичайно, інтенсифікація вироблення інформації та необхідність швидкого її опрацювання має подвійне значення: з одного боку, у набувачів освітніх послуг активно формуються нові компетенції, що допомагають відповідно адаптуватися до вимог інформаційного суспільства, з іншого боку, це сприяє активному прирощенню знань. Зазначені процеси мають значну кількість позитивних рис. Але не варто забувати й про зворотний бік діджиталізації. В умовах парадигми нелінійного розвитку не варто очікувати переходу кількісних змін у якісні, що визначається законами діалектики. Дійсно, кількісний приріст знань не стає запорукою зростання якості людського капіталу, на який так сподіваються прихильники діджиталізації. Тут знову хочемо звернутися до результатів оцінки якості освіти, що набувається у нових умовах цифрового суспільства.

Проведені у 2023 році дослідження серед роботодавці були спрямовані на виявлення дефіцитних навичок для основних категорій співробітників. Узагальнюючи результати можна зробити висновок, що найбільш затребуваними у роботодавців виявилися універсальні якості та навички співробітників. Для всіх категорій працівників більше половини роботодавців обрали універсальні навички як найбільш затребувані. Важливість професійних навичок для професій кваліфікованих робітників роботодавці відзначали у 26% випадків. Експерти галузі пояснюють таку ситуацію поширеним уявленням про те, що брак професійних знань і навичок можна швидко компенсувати набуттям досвіду роботи (за умови, якщо людина є відповідальною, уважною, добре спілкується в команді та має здатність до навчання). Саме ці вміння посідають перше місце в загальній оцінці необхідних компетенцій.

Проблема низької якості технічних навичок у сучасних випускників закладів вищої освіти піднімалась неодноразово, але існує ще одна важлива проблема, якій приділяють недостатньо уваги, – це прогалина в життєвих або м'яких навичках. Багато молодих працівників просто не виправдовують очікувань роботодавців, коли справа доходить до ефективного спілкування, вирішення конфліктів або проблем. Також результати дослідження свідчать, що молоді люди схильні переоцінювати свою готовність до професійної

діяльності. У дослідженні, проведеному Hart Research Associates, виявлено суттєві відмінності між тим, як молоді люди самооцінюють власні навички, і тим, як їх оцінюють люди, які їх наймають. Така розбіжність складає більше ніж 30 відсотків пунктів. Особливо це стосується таких якостей, як пунктуальність та відповідальність, управління гнівом і конфліктами, критичне та творче мислення тощо. На нашу думку, така розбіжність пов'язана, передусім, із відсутністю здатності до критичного мислення та саморефлексії, які жодними діджиталізованими пристроями не можна компенсувати, адже вони є суто людським, особистісним надбанням.

Антропологічний вимір освітньої комунікації в інформаційному суспільстві розкриває, як змінюється навчання і передача знань в умовах, коли цифрові технології глибоко інтегровані в освітній процес. Ключовими аспектами антропологічних змін в освітній комунікації в інформаційному суспільстві є:

1. Персоналізація навчання. Освітня комунікація в інформаційному суспільстві стає гнучкішою і персоналізованішою. Завдяки інформаційно-комунікативним технологіям та штучному інтелекту навчання може бути адаптованим під індивідуальні потреби студентів, враховуючи їхній рівень знань, інтереси та стиль навчання. Це повертає освітній процес до антропоцентричного підходу, коли фокус переноситься із загальних програм на унікальність кожного учня.

2. Зміна ролі викладача. Викладач в інформаційному суспільстві стає не лише носієм знань, але й наставником, модератором та координатором навчального процесу. Цей аспект підкреслює значення людського фактору в освіті, адже технології не можуть повністю замінити роль особистої комунікації та емоційної взаємодії в освітньому процесі.

3. Цифрова культура і зміна соціальних навичок. Уміння орієнтуватися в цифровому середовищі, критично мислити і відповідально використовувати інформацію – ось важливі соціальні навички, які потрібно розвивати в сучасному навчанні. Освітня комунікація повинна враховувати вплив цифрової культури на формування особистості учня, адже діджиталізоване середовище не лише забезпечує доступ до знань, але й впливає на формування цінностей, поведінку та світогляд молоді.

4. Переосмислення соціалізації. В умовах дистанційного навчання, що стало особливо актуальним під час пандемії, соціальні аспекти освіти зазнали суттєвих змін. Зміщення освітньої комунікації в он-лайн середовище суттєво вплинуло на соціальну взаємодію і навички комунікації. Потрібно ретельно вивчити як цей формат впливає на соціалізацію учнів, їхнє почуття приналежності до спільноти, здатність до співпраці та емоційне благополуччя.

5. Формування нових ідентичностей. Цифрове середовище впливає на розвиток індивідуальної і колективної ідентичності учнів, студентів тощо. Вони взаємодіють між собою через соціальні мережі, освітні платформи, віртуальні класи, що дозволяє їм будувати власну цифрову ідентичність. Важливо

зрозуміти, якими будуть антропологічні наслідки від такої взаємодії.

6. Виклики та етичні аспекти. Широке використання цифрових технологій в освіті піднімає низку етичних питань, пов'язаних із приватністю, доступом до даних, кібербезпекою та соціальною інклюзією, залежністю дітей від екранів та інформаційним перевантаженням. Важливим також є баланс між технологічними можливостями і людськими потребами, підкреслюючи необхідність врахування етичних стандартів та розвитку критичного ставлення до технологій.

Трансформація освітніх комунікацій, безумовно, має позитивні якості, які забезпечують кращі можливості для адаптації молоді в діджиталізованому суспільстві, але не можна обійти увагою і ті питання, які потребують окремого осмислення, як певні маркери антропологічних змін людини інформаційного суспільства.

Обговорення

Цілком слушною є думка групи вчених Запорізького національного університету, які зазначають, що реалізація концепції діджиталізації вимагає широкого співробітництва зацікавлених сторін, яке перетинає академічні, соціальні, політичні, національні та промислові кордони. Це сприятиме переходу до цифрових технологій, які революціонізують усі сфери суспільного й економічного розвитку, та стимулюватиме історичні зміни у всьому світі. Україна не може залишитися осторонь цього процесу, тому необхідно зосередитися на розвитку моделі діджиталізованої економіки. (Воронкова, Нікітенко 2024). Ключовим фактором у цьому процесі є розвиток людського капіталу України, що може мати вирішальний вплив на ефективну відбудову нашої країни.

Ми погоджуємося з думкою Л. Дротянко, яка зазначає, що «соціальне буття створює умови для розвитку й реалізації природних задатків, надає можливості вступати у різноманітні матеріальні і духовні стосунки з іншими людьми, обирати самостійно за своїми бажаннями й уподобаннями коло спілкування. Утворюється складна система соціальних взаємодій та взаємовпливів, в якій відбувається становлення особистості (Дротянко 2024, 37). Саме цей безперервний процес соціального життя постає як простір освітніх комунікацій на етапі становлення світогляду молоді людини. Він закладає основні сенсожиттєві установки та комунікаційні навички, які необхідно плекати в умовах знелюдненого діджиталізованого комунікативного простору.

На кожному етапі історичного розвитку особливим механізмом реалізації гуманістичного потенціалу університетської освіти виступала єдність принципу гуманізації і принципу фундаментальності університетської освіти. Натомість в сучасний період в університетській освіті здебільшого наголос робиться на технічно-прикладному аспекті і, водночас, дуже збіднюється розвиток наук фундаментального циклу. Зокрема С. Орденів щодо цього наголошує, що «якщо раніше класична модель університетської освіти включала виховну, просвітницьку, світоглядну функції, виступаючи не тільки засобом передачі знань,

але й інструментом соціалізації, окультурення людини, то в сучасних умовах сама людина слугує додатком глобальній економіки, якій байдуже до гуманізму просвітництва або проблем соціалізації та виховання людських якостей. У результаті, з навчальних програм вищої школи вилучаються предмети загальноосвітнього і гуманітарного циклу, а сам освітній процес в усьому світі швидко втрачає свою аксіологічну компоненту та суспільну значимість» (Орденів 2018).

Як справедливо зазначає В. Онопрієнко, «гуманістичний потенціал фундаментального знання в системі університетської освіти проявляє себе через можливість цього знання грати домінуючу роль в створенні єдиної світоглядної системи, формує в людині біоцентристські і етичні погляди. Реалізація принципу фундаменталізації університетської освіти дає можливість подолати історично сформований розрив між гуманітарними і природничими науками, формує цілісний образ світу і культури» (Онопрієнко 2013, 99). Орієнтація фундаментальних наук на знання про властивості, будову і залежності властивостей досліджуваних об'єктів і явищ, говорить про їхню світоглядну функцію.

Також варто звернути увагу на педагогічний досвід останніх десяти років довів недопустимість підміни розвитку мислення здобуттям знання, як практикувалося в попередній освітній парадигмі... За наявності Інтернету, де знання перебувають у вільному доступі, питання набуття знання перестає бути магістральним питанням освітнього процесу. Актуальним стає навчати людей мислити, оскільки саме мислення є механізмом продукування нового знання» (Сухова 2013, 121). Отже, проблема збереження світогляду, як ключової характеристики людини, що є співвимірною з мисленням постає у якості ключового завдання освіти на сучасному етапі. думку Н. Ченбай, яка зазначає, що «зادля самореалізації людини XXI століття необхідно здобути якісну освіту, яка має розвинути критичне мислення, вміння аналізувати великий обсяг інформації та забезпечити можливості постійного самовдосконалення. Незаперечним є те, що важливу роль у формуванні особистості, здатної до дій у непростих реаліях сьогодення, відіграють дисципліни соціально-гуманітарного циклу, які входять до переліку обов'язкових при підготовці здобувачів вищої освіти всіх ступенів. В умовах формування нової освітньої парадигми, яка передбачає налагодження ефективної взаємодії між викладачем і студентами та використання різноманітних освітніх технологій, викладачі означених дисциплін зіткнулися з новими викликами» (Ченбай, 2024, 91). Аналізуючи особливості освітнього процесу в умовах трансформаційних змін дослідниця Н. Сухова зазначає, що: «науковий і педагогічний досвід останніх десяти років довів недопустимість підміни розвитку мислення здобуттям знання, як практикувалося в попередній освітній парадигмі... За наявності Інтернету, де знання перебувають у вільному доступі, питання набуття знання перестає бути магістральним питанням освітнього процесу. Актуальним стає навчати людей мислити, оскільки саме мислення є механізмом продукування нового знання» (Сухова 2013, 121). Отже, проблема збереження світогляду, як ключової

характеристики людини, що є співвимірною з мисленням постає у якості ключового завдання освіти на сучасному етапі.

Висновки

Цифрові технології можуть змінити способи виробництва, споживання та взаємодії між людьми та машинами. Проте, разом із перевагами діджиталізації, виникають і виклики, такі як проблеми з приватністю даних, кібербезпека та соціальна інклюзія. Тому важливо збалансувати розвиток цифрових технологій з урахуванням етичних, правових та соціальних аспектів, щоб забезпечити гармонійний розвиток особистості. Людина майбутнього – це, передусім, особистість, яка здатна ефективно взаємодіяти в глобалізованому та технологічно розвиненому суспільстві. Формування такої особистості вимагає комплексного підходу, який містить світоглядні освітньо-виховні стратегії.

Визначення збалансованих комунікативних практик для виховання гармонійної особистості майбутнього є ключовим завданням для збереження у людини її головної характеристики – розумності. Недостатнє дослідження особливостей впливу цифрової культури і соціальних наслідків на розвиток підростаючого покоління, необхідність гармонізації природи людини і нових моделей формування її особистісних якостей, є важливим викликом, який ставить перед науковою спільнотою діджиталізований світ, що, за влучним виразом Маршала Мак-Люєна, формує «зовнішнє розширення людини» (McLuhan 2003). У ході викладання фундаментальних наук у класичних університетах, у студентів формувалась цілісна і несуперечлива картина світу на основі існуючої реальності, що дозволяло органічно поєднати функції освіти, виховання і саморозвитку особистості, а також сприяло формуванню теоретичного типу наукового мислення, створенню інтелектуального фундаменту для подальшого саморозвитку. За допомогою впровадження у систему освіти діджиталізованих комунікаційних каналів спрощується сприйняття «розширеної реальності», але в таких реаліях важливо не загубити базові людські якості, що дозволяють людині керувати яццо не світом, то, принаймні, власним розумом в умовах цифровізації.

Список літератури

1. Global E-Learning Market Outlook (2014-2022) [Electronic resource]. PR Newswire, NEW YORK, Sep 21, 2015. Access mode: <http://www.prnewswire.com/news-releases/global-e-learning-market-outlook-2014-2022-300146534.html>
2. McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man Hardcover*. Gingko Press, 2003. 616 p. ISBN-10 1584230738
3. The Future of Jobs Report 2018 [Electronical resource]. World Economic Forum. Access mode: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf.
4. Биков В. Ю., Буров О. Ю. Цифрове навчальне середовище: нові технології та вимоги до здобувачів знань. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2020. Вип. 55. С. 11-22.
5. Воронкова В., Нікітенко В., Васильчук Г., Каганов Ю., Метеленко Н. Діджиталізація комунікативного простору та комунікативної особистості: трансформація суспільства, економіки, людини. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: Publishing house "Helvetica"*, 2024. 19 (96). P. 19–32. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-02>
6. Дротянко Л. Г. Комунікації в соціальних мережах і феномен мультикультуралізму. *Вісник Національного*

авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. 2019. № 1 (29). С. 16–21. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.29.13885>

7. Дротянко Л. Г. Особистісне буття людини в комунікативних процесах. *Співвідношення соціального-індивідуального у сучасних комунікативних процесах. Збірник наукових праць*. НАУ, 2024. С. 36-41.

8. Дубина, М., Козляченко, О. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/342127325>.

9. Нікітенко, В. О., Олексенко, Р. І., & Кивлюк, О. П. Формування цінностей цифрової освіти і цифрової людини у діджиталізованому суспільстві. *Humanities Studies*, 10 (87). 2022. С. 53-63. DOI: <https://doi.org/10.26661/hst-2022-10-87-06>

10. Онопрієнко В. І. Трансформація ідеї університету в сучасному суспільстві. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2013. № 1. С. 97-101.

11. Орденів С. С. Архаїзація глобалізованого соціуму в інформаційну добу. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. Вип. 2 (28)*. К: НАУ, 2018. С. 54-64. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.28.13373>

12. Сухова Н. М. Філософія освіти у пошуках мови: український контекст. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2013. № 2 (18). С. 120-124. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.18.7490>

13. Суцєнко Л. О., Андрющенко О. О., Суцєнко П. Р. Цифрова трансформація закладів вищої освіти в умовах діджиталізації суспільства: виклики і перспективи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Спецвипуск, том 2. 2022 Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. С. 146-151. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.2.28>

14. *Теоретико-методологічні засади інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України*: монографія / В. Ю. Биков, О. Ю. Буров, А. М. Гуржій, М. І. Жалдак, М. П. Леценко, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий, В. В. Олійник, О. М. Спірін, М. П. Шишкіна; наук. ред. В. Ю. Биков, С. Г. Литвинова, В. І. Луговий. Київ: Компрінт, 2019. 214 с.

15. Ченбай Н. А. Специфіка спілкування і комунікації в освітній сфері технологічного суспільства (соціально-філософський аналіз). *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2024. № 1. С. 97-101. DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.39.18464>.

References

1. PR Newswire. 2015. "Global E-Learning Market Outlook (2014–2022)." September 21, 2015. Accessed October 3, 2024. <http://surl.li/blkrdn>.
2. McLuhan, Marshall. 2003. *Understanding Media: The Extensions of Man*. Berkeley, CA: Gingko Press.
3. World Economic Forum. 2018. "The Future of Jobs Report 2018." Accessed September 12, 2024. <http://surl.li/qixrfu>.
4. Bykov, V., and O. Burov. 2020. "Tsyfrove navchalne seredovyshche: novi tekhnologii ta vymohy do zdobuvachiv znan." *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: Metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy, Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in the Training of Specialists: Methodology, Theory, Experience, Problems* 55: 11–22.
5. Voronkova, V., V. Nikitenko, H. Vasylichuk, Yu. Kahanov, and N. Metelenko. 2024. "Didzhitalizatsiia komunikativnoho prostoru ta komunikativnoi osobystosti: Transformatsiia suspilstva, ekonomiky, liudyny" ["Digitalization of the communicative space and communicative personality: transformation of society, economy, and human"]. In *Humanities Studies: Collection of Scientific Papers*, edited by V. Voronkova, 19 (96): 19–32. Zaporizhzhia: Publishing House "Helvetica." <https://doi.org/10.32782/hst-2024-19-96-02>.
6. Drotianko, Liubov. 2019. "Komunikatsii v sotsialnykh merezakh i fenomen multykulturalizmu" ["Social Networks Communications and Multi-Culturalism Phenomenon"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Filosofiia*.

Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology 1 (29): 16–21. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.29.13885>.

7. Drotianko, Liubov. 2024. "Osobystisne buttia liudyny v komunikativnykh protsesakh" ["Personal being of a person in communication processes"]. *Proceedings of Pan-Ukrainian Round Table*, edited by L. Drotianko, 36–41. Kyiv, April 24, 2024.

8. Dubyna, Maksym, and Olena Kozlianchenko. 2019. "Kontseptualni aspekty doslidzhennia sutnosti didzhitalizatsii ta yii roli v rozvytku suchasnoho suspilstva" ["Conceptual Aspects of Research of the Nature of Digitalization and Its Role in the Modern Society Development"]. *Problems and Prospects of Economic and Management* 3 (19): 21–32. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-3\(19\)-21-32](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-3(19)-21-32).

9. Nikitenko, Vitalina, Roman Oleksenko, and Olga Kyvliuk. 2022. "Formuvannia tsinnosti tsyfrovoy osvity i tsyfrovoy liudyny u didzhitalizovanomu suspilstvi" ["Formation of Values of Digital Education and Digital Persons in Digitalized Society"]. *Humanities Studies* 10 (87): 53–63. <https://doi.org/10.26661/hst-2022-10-87-06>.

10. Onopriienko, Valentyn. 2013. "Transformatsiia idei universytetu v suchasnomu suspilstvi" ["Transforming the idea of the university in modern society"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (17): 97–101.

11. Ordenov, Serhii. 2018. "Arkhaizatsiia hlobalizovanoho sotsiumu v informatsiinu dobu" ["Archaization of a Globalized Society in the Information Era"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2 (28): 54–64. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.28.13373>.

H. Kleshnia

TRANSFORMATION OF EDUCATIONAL COMMUNICATION IN A DIGITALIZED SOCIETY: ANTHROPOLOGICAL ASPECT

Introduction. Digital technologies penetrate all levels of education, driving integrative changes in social communication. Innovations like artificial intelligence, virtual reality, 3D printing, and Big Data profoundly impact modern life, transforming learning methods, communication, and the foundations of personal development and worldview formation. **The aim** of the article is the philosophical reflection on the transformation of educational communication in a digitalized society. **Research methods** are general philosophical methods – analysis and synthesis, generalization, structural-functional analysis – as well as anthropological and axiological approaches. These methods enabled the study to demonstrate the transformation of educational communication and its impact on shaping individuals in a digitalized society. **Research results.** The study of digitalization processes is tied to the historical specifics of modern society and its gradual transformation under various influences. This society demands new educational approaches for rapid adaptation and effective use of digital technologies. However, the drawbacks of digitalization should not be overlooked. In the non-linear development paradigm, knowledge accumulation does not always translate into qualitative growth, as shown in assessments of education quality in the digital age. The anthropological dimension of educational communication reveals how teaching and knowledge transfer are reshaped by the integration of digital technologies. **Discussion.** A key factor in rebuilding our country is the development of human capital. Researchers L. Drotianko, S. Ordenov, and N. Chenbai highlight the importance of social and humanities disciplines in preparing individuals for today's challenges. These mandatory subjects in higher education significantly contribute to this goal. Scholars in pedagogy, psychology, and philosophy also emphasize maintaining diverse forms of communication in education. **Conclusions.** Preserving worldview as a key human trait linked to thinking is a critical task for modern education. Digital technologies transform how information is produced, consumed, and how humans interact with machines. However, digitalization also brings challenges, such as socialization issues from changing communication in education. Balancing technological development with ethical, legal, and social considerations is essential for harmonious personal growth.

Keywords: digital education, digitalized society, digital human, information and communication technologies, educational communication, communicative competence, worldview, human nature.

DOI: 10.18372/2412-2157.40.19342

УДК 141.319.8:316.772.5 (045)

О. А. Матюхіна

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Національний авіаційний університет
e-mail: kievfilozofia@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-2789-0237

Анотація. У статті досліджуються антропологічний потенціал провідного засобу сучасної комунікації – Інтернету. Антропологічний потенціал Інтернету розглядається на прикладі кіберпростору Католицької Церкви. Здійснено аналіз документів, що визначають провідні принципи її діяльності в Інтернеті. Зазначено, що Католицька Церква у своїх документах наголошує на позитивних аспектах Інтернету, його можливостях у духовному розвитку особистості.